

**TURDAȘ-KULTUR IN TĂRTĂRIA-GURA LUNCII.
ARCHÄOLOGISCHE FUNDE AUS DEM JAHR 2014**

SABIN ADRIAN LUCA^{*}, ZENO-KARL PINTER^{**}, CLAUDIA URDUZIA^{***},
FLORENTIN PERIANU^{****}

**Cultura Turdaș la Tărtăria-Gura Luncii.
Descoperiri arheologice din anul 2014**

Noile săpături preventive de la Tărtăria-Gura Luncii (2014) au dus la descoperirea unui complex arheologic Turdaș III în afara perimetrului sitului preistoric, la sud de acesta.

**Turdaș Culture at Tărtăria-Gura Luncii.
Archaeological Discoveries from 2014**

The new preventive excavations in Tărtăria-Gura Luncii (2014) led to the discovery of a Turdaș III archaeological feature outside the prehistoric site, south of it.

Keywords: Turdaș culture, phase III, Tărtăria-Gura Luncii.

^{*} Dr. Sabin Adrian Luca, Professor an der Lucian-Bloga-Universität Hermannstadt/Sibiu und Generaldirektor des Brukenthalmuseums in Hermannstadt; E-Mail: sabin.luca@brukenthalmuseum.ro.

^{**} Dr. Zeno-Karl Pinter, Professor an der Lucian-Bloga-Universität Hermannstadt/Sibiu und wissenschaftlicher Mitarbeiter I. akad. Grades am Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt/Sibiu; E-Mail: zeno.pinter@ulbsibiu.ro.

^{***} Claudia Urduzia, Kuratorin am Brukenthalmuseum in Hermannstadt; E-Mail: claudiaurduzia@yahoo.com.

^{****} Florentin Perianu, Kurator am Brukenthalmuseum in Hermannstadt; E-Mail: florentin_florentin@yahoo.com.

ZUM FUNKTIONIEREN DER ZEHNTVERWALTUNG DES DISTRIKTES BISTRITZ WÄHREND DER BETHLEN- UND DER RÁKÓCZY-ZEIT¹

ÁGNES SZALAI *

Despre administrarea dijmei în Districtul Bistriței în vremea lui Gabriel Bethlen și Gheorghe Rákóczy I și II

Deși cercetarea acordă o tot mai mare atenție istoriei moderne timpurii a orașului și Districtului Bistrița, modalitatea de administrare a dijmei datorate vistieriei în Principatul Transilvaniei, o regiune cu un statut juridic special, este considerată a fi un subiect puțin studiat.

Pornind de la revizuirea, în anul 1612, a reglementărilor referitoare la obligația plății dijmei în ținuturile săsești, în urma cercetării activității provizorului decimar (*supremus decima arendator*), Tamás Debreczeni, s-a stabilit că în primii ani de domnie a lui Gabriel Bethlen s-a ajuns la o reorganizare a administrării dijmei în Districtul Bistriței (ung. Beszterce), în parte pe baza practicilor anterioare. Sistemul, susținut spre sfârșitul acestei perioade în plan local de către colecții de dijă responsabili cu adunarea acestor dări și cu administrarea lor, s-a stabilizat mai mult sau mai puțin în vremea lui Gheorghe Rákóczy I și II, în condițiile implicării sporite a vice-administratorului decimei.

Pe baza corespondenței orașului și a Districtului Bistriței, articolul de față urmărește să descrie, ca un studiu de caz referitor la prima jumătate a secolului al XVII-lea, procesul colectării și administrării dijmei convenite vistieriei transilvănene.

The Tithe Administration in the District of Bistriz in the Times of Gabriel Bethlen and George Rákóczy I and II

Although research is paying more and more attention to the early modern history of the town and district of Bistriz, the way in which the tithe due to the treasury was administered in the Principality of Transylvania, a region with special legal status, is considered to be an underresearched topic.

Starting from the revision of the regulation regarding the tithe tax liability of the Saxon territories from 1612, the investigation of the activity of the chief tithe administrator (*supremus decima arendator*) Tamás Debreczeni revealed that in the first years of the Bethlen period there was a reorganization of the tithe administration in the district of Bistriz (Hungarian: Beszterce, Romanian Bistrița) partly based on previous practice. The system operated at the local level towards the end of this period by the

¹ Der Beitrag entstand in der Forschungswerkstatt des Instituts für Geschichte im Forschungszentrum für Humanwissenschaften des Loránd Eötvös Forschungsnetzwerks (ELKH BTK TTI), gefördert mit dem Juniorforscherstipendium Nr. 124684 NKFIH.

* Die Verfasserin ist wissenschaftliche Assistentin des BTK TTI (Budapest) und Doktorandin an der Loránd-Eötvös-Universität; E-Mail: szalai.agnes92@gmail.com.

tithe collectors responsible for tithe collection and administration more or less stabilized in the Rákóczy period, with increased involvement of the vice-tithe administrators.

This article is intended to describe the process of collecting and administering the Saxon tithes due to the Transylvanian treasury, together with the activities of the chamber officials responsible for this, on the basis of the correspondence of the town and district of Bistritz, as a case study relating to the first half of the 17th century.

Keywords: District of Bistritz, financial administration, tithe, Transylvanian Principality.

TEILUNGSPROTOKOLLE (1676–1690) UND CHRONISTISCHE RECHNUNGEN (1699–1707) IM ALTEN ROTHBERGER KIRCHENBUCH

ANDRÁS BÁNDI*

Partaje și socoteli cronistice din registrul Parohiei Evanghelice C. A. Roșia

Registrelle parohiale sunt în primul rând surse de istorie locală. Ca atare au fost și sunt în mare parte ignorate de istorici, fiind consultate mai ales de către autorii de monografii sătești. În cazul comunei Roșia avem de-a face cu un registru parohial început în anul 1685 care conține un număr mare și variat de însemnări de ordin liturgic, literar, economic și demografic. Printre acestea se disting două genuri rar întâlnite în documentele parohiale sătești. Primul e reprezentat de partajele întocmite de pastor, dascăl și jurații obștei în vederea conservării averii minorilor orfani și oferă o imagine detaliată a situației materiale a sătenilor. Al doilea gen inedit întâlnit în acest registru este încercarea pastorului Stefan Herrmann (ca. 1670–1731) de a justifica situația materială precară a parohiei sale prin introducerea de explicații cronistice și citate biblice și clasice exemplificatorii referitoare la perioada pastoratului său la Roșia (1699–1707), care include perioada răscoalei curuților. Astfel de însemnări sunt printre puținele de care dispunem cu privire la mișcările trupelor și devastarea Pământului Crăiesc în timpul susnumitei conflagrații. Introducerea premergătoare ediției celor două surse oferă o descriere amănunțită a registrului parohial, precum și o încadrare în contextul istoric general al însemnărilor efectuate de către pastorii evanghelici din Roșia.

Inheritance Divisions and Chronicle-like Bills in the Church Book of the Lutheran Parish of Roșia

Church books of parishes are primarily regarded as sources of local history. As such, they have been and are largely ignored by historians, being consulted mainly by the authors of village monographs. In the case of Roșia, we are dealing with a Church book started in 1685 which contains a high and varied number of liturgical, literary, economic and demographic notes. Among them, two belong to genres rarely found in rural parish records. The first are division letters noted down by the pastor, teacher and jurors of the community in order to preserve the wealth of orphaned minors. They provide a detailed image of the material situation of the local inhabitants. The second unique genre encountered in this document is the attempt of Pastor Stefan Herrmann

* András Bándi ist Mitarbeiter des Zentralarchivs der Evangelischen Kirche A. B. in Rumänien (ZAEKR, Hermannstadt); E-Mail: abandister@gmail.com. Für ihre Hilfe und wertvollen Tipps ergeht an dieser Stelle seitens des Verfassers ein besonderer Dank an Szabó András Péter und Szirtes Zsófia.

(ca. 1670–1731) to justify the scarce material situation of his parish by introducing chronicle-like explanations and well-known classical and biblical quotations referring to the period of his pastorate in Roşia (1699–1707), which includes the period of the Kuruc Uprising. Such notes are among the few regarding the movements of troops and the devastation of the Fundus Regius during the aforementioned conflagration. The introduction preceding the edition of the two sources offers a detailed description of the Church book, as well as the framing into the general historical context of the notes made by the evangelical pastors of Roşia.

Keywords: Transylvanian Saxons, Inheritance Division, Kuruc Uprising, Church books, Lutheranism.

ZUR SPRACHENLANDSCHAFT EINER PERIPHERIE. DIE DEUTSCHE SPRACHE IM BUKOWINER BILDUNGSWESEN VOR UND NACH 1918¹

ANDREEA ODOVICIUC*

Despre peisajul lingvistic al unei periferii. Limba germană în sistemul de învățământ bucovinean înainte și după 1918

Acest articol își propune să ilustreze particularitățile lingvistice ale Bucovinei înainte și după Primul Război Mondial analizând politicile lingvistice și măsurile concrete luate pentru implementarea acestora. Tranziția acestei regiuni de la ‚periferia’ Imperiului Habsburgic multilingv la ‚periferia’ statului național român a determinat schimbări în ceea ce privește statutul oficial al limbii germane și utilizarea ei în cadrul sistemului educațional, fapt care a influențat și prestigiul și popularitatea sa în rândurile diferitelor grupuri etnice coabitante. Articolul reflectă și discută aceste procese referindu-se și la legi ale educației și anuare.

On the Linguistic Landscape of a Periphery. German Language in the Educational System of Bukovina before and after 1918

This article aims to illustrate the linguistic particularities of Bukovina pre- and post-First World War by analyzing linguistic policies and concrete measures taken as to ensure their implementation. The transition of this region from the ‚periphery’ of the multilingual Habsburg Empire to the ‚periphery’ of the nation-state Romania brought about changes regarding the official status of the German language and its use in the educational system, which also influenced its prestige and popularity among the various ethnic groups living together. The article mirrors and discusses these processes by also referring to education laws and yearbooks.

Keywords: multilingualism, linguistic policy, German, schools of Bukovina, education laws, yearbooks.

¹ Dieser Beitrag wurde durch die Förderung des Rumänischen Nationalrates für wissenschaftliche Forschung CNCS – UEFISCDI ermöglicht, Projektnummer PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0131 innerhalb PNCDI III.

* Andreea Odoviciuc ist Absolventin der Doktoratsschule der Alexandru-Ioan-Cuza-Universität in Jassy und ehemalige Lehrbeauftragte und wissenschaftliche Mitarbeiterin des Lehrstuhls für Germanistik in Jassy; E-Mail: andreeaodoviciuc07@gmail.com.

VON TANZ UND GLANZ IN DER DOPPELMONARCHIE ÖSTERREICH-UNGARN. BÄLLE IN TEMESWAR AM ANFANG DES 20. JAHRHUNDERTS¹

DANIELA STANCIU-PĂSCĂRIȚA *

Despre dans și fast în Monarhia Austro-Ungară. Baluri la Timișoara la începutul secolului al XX-lea

Studiul de față tratează din perspectivă interdisciplinară subiectul sociabilității prin dans în societatea timișoreană de la începutul secolului al XX-lea. Privită prin prisma istoriei orașului și a vieții cotidiene, sociabilitatea avea câteva caracteristici clare care pătrundeau în Banat prin filiera budapestană și vieneză. În acest sens, partea teoretică a studiului se creionează în jurul teoriei centru-periferie, conform căreia periferia imită și se adaptează la aspectele economice, politice, culturale ale centrului. În concordanță cu acest model bine cunoscut în studiile istorice, sociale și geografice, se formulează afirmația că elementele de sociabilitate, comportament urban și etichetă socială relevante în societatea timișoreană a vremii au fost preluate prin aceste două căi: imitație și adaptare.

Ca urmare a unei analize calitative și cantitative a spațiilor publice din Timișoara în care actorii sociali obișnuiau să se întâlnească la baluri, serate și petreceri dansante, am urmărit să realizăm o radiografie atât a acestora, cât și a activităților de dans organizate în Timișoara în acea perioadă. Documentarea s-a realizat cu ajutorul ziarului de limbă germană „Temesvárer Zeitung. Südungarischer Lloyd”, care oferea informații consistente despre sfera socială a Banatului urban de acum 100 de ani.

Of Dance and Glamour in the Austro-Hungarian Dual Monarchy. Balls in Timișoara at the Beginning of the Twentieth Century

The aim of the study is to outline some elements of sociability and leisure at the beginning of the 20th century in Timișoara/Temeswar. The theoretical approach focuses on the analysis of the public sphere in the Austro-Hungarian Monarchy in a

¹ Diese Studie wurde im Rahmen des Projektes „Deutsche Sprache und Kultur in Rumänien (1918–1933). Postimperiale Realitäten, öffentlicher Diskurs und kulturelle Felder“ (PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0131) verfasst, das durch das rumänische Ministerium für Forschung und Innovation (UEFISCDI) an der Babeș-Bolyai-Universität Klausenburg und dem Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt gefördert wird.

* Dr. Daniela Stanciu-Păscărița ist Assistentin an der Lucian-Bloga-Universität in Sibiu, Fakultät für Geisteswissenschaften, Departement für Geschichte, Kulturerbe und Protestantische Theologie und Lehrkraft an der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften und Unternehmensführung an der Babeș-Bolyai-Universität Klausenburg; E-Mail: daniela.stanciu@ulbsibiu.ro.

time period characterised by major changes. In this respect, in order to investigate the relation between the most important city of Banat and the capitals of the monarchy, Budapest and Vienna, I applied the centre-periphery theory. According to this well-known model encountered in historical, social and geographical studies, the centre influences the periphery not only economically, but also from a social, political and cultural point of view. The periphery copies some socially accepted behavioural patterns by means of imitation and adaptation.

The subjects of my analysis are the social actors of Timișoara/Temeswar and their leisure activities which took place in a closed, semi-public environment such as the ballroom. In this regard, I researched with the help of a qualitative and quantitative analysis the public spaces where the social actors used to meet at the beginning of the 20th century. The purpose was to create a radiography both of these spaces and of the dancing activities taking place at balls and dancing parties that were organized in Timișoara at that time. I documented my research using the German-language newspaper *Temesvárer Zeitung. Südungarischer Lloyd*, which offered consistent information about the social sphere of the urban Banat 100 years ago.

Keywords: sociability, centre-periphery theory, urbanity, ballroom dances, social etiquette, Temesvárer Zeitung.

DIE NATIONALSOZIALISTISCHE GLEICHSCHALTUNG DER EVANGELISCHEN LANDESKIRCHE A.B. IN RUMÄNIEN (1938–1942)^{1,2}

PHILIPPE HENRI BLASEN*

Alinierea național-socialistă a Bisericii regnicolare evangelice C.A. (1938–1942)

Articolul examinează cum național-socialiștii din sânul minorității germane din România au pus stăpânire asupra Bisericii regnicolare evanghelice C.A. în perioada martie 1938 – iunie 1942. În urma unei greșeli de calcul a episcopului Viktor Glondys sau a curatorului bisericii regnicolare, Hans Otto Roth, național-socialiștii au câștigat în iulie 1938 majoritatea în consistoriul superior al Bisericii. După ce statul român i-a acordat controlul asupra minorității germane în noiembrie 1940, organizația politică național-socialistă a minorității germane, Grupul Etnic German, l-a silit pe episcopul Glondys să demisioneze. Folosindu-se de puterea sa politică și profitând de structura democratică a bisericii, Grupul Etnic German a reușit să obțină alegerea candidatului său, Wilhelm Staedel, ca nou episcop în februarie 1941. Mai apoi s-a folosit de majoritatea deținută în consistoriul superior pentru a acapara părți însemnate din proprietățile bisericești, începând cu clădirile școlare. Manipulând mecanismele democratice ale bisericii și încheind un așa-zis acord general cu aceasta, Grupul Etnic German a izbutit să obțină controlul ideologic și financiar asupra bisericii. Articolul subliniază faptul că membrii național-socialiști ai bisericii, în frunte cu episcopul Staedel, au făcut posibilă alinierea național-socialistă a bisericii, dar că acest lucru cu greu s-ar fi putut realiza fără presiunea venită din partea Grupului Etnic German.

The National Socialist Seizure of Control over the Evangelical Church of Augustan Confession in Romania (1938–1942)

The article discusses how the National Socialists within the German minority in Romania took control of the Evangelical Church of Augustan Confession over the period March 1938–June 1942. Due to a miscalculation of Bishop Viktor Glondys or Landeskirchenkurator Hans Otto Roth, in July 1938, the National Socialists obtained the majority in the Landeskonsistorium, the Superior Consistory of the Church. Having been granted control over the German minority by the Romanian State in November

¹ Dieser Beitrag wurde durch das rumänische Ministerium für Forschung und Innovation, CCCDI–UEFISCDI, Projektnummer PN-III-P1-1.2-PCCDI-2017-0116, im Rahmen von PNCDI III gefördert.

² Wir danken Aurelia Brecht und Susanne Lorenz für ihre freundliche Hilfe.

* Philippe Henri Blasen ist Forscher am Institut für Geschichte „A.D. Xenopol“ Iași; E-Mail: blasen@protonmail.com.

1940, the National Socialist political organisation of the German minority, the German Ethnic Group in Romania, forced Bishop Glondys to abdicate. Using their political power and taking advantage of the democratic structure of the Church, they had their candidate, Wilhelm Staedel, elected as the new bishop in February 1941. Thereafter, they used their majority in the Landeskonsistorium to take possession of large chunks of the Church estate, starting with school buildings. By manipulating the democratic mechanisms of the Church and concluding a so-called general agreement with the latter, the German Ethnic Group succeeded in gaining ideological and financial control of the Church. The article highlights that National Socialist members of the Church, first and foremost Bishop Staedel, made possible the National Socialist seizure of control over the Church, but that this would have been hardly feasible without the pressure coming from the German Ethnic Group.

Keywords: Evangelical Church, National Socialism, German minority in Romania, Transylvanian Saxons, Viktor Glondys, Wilhelm Staedel, Hans Otto Roth.

LUCIAN BLAGA ALS WEGWEISER DES PHILOSOPHISCHEN BEWUSSTSEINS

RAINER SCHUBERT*

Lucian Blaga drept călăuză a conștiinței filosofice

Lucian Blaga se numără printre cei mai de seamă filosofi ai României. El a lăsat ca moștenire nu numai scrieri literare, ci și o impresionantă operă filosofică. În străinătate nu este foarte cunoscut pentru că nu a emigrat. Filosofia sa este de o valoare ce depășește granițele țării sale, păstrându-și totodată actualitatea. Limba germană, pe care o stăpânea perfect, a jucat un rol aparte în viața sa. Lucrarea lui de doctorat a susținut-o la Universitatea din Viena în anul 1920. Articolul de față se referă în special la scrierea sa „Despre conștiința filosofică”. Odată ce Blaga vede pe bună dreptate metafizica drept domeniul fundamental al filosofiei, studiul poartă titlul: „Lucian Blaga drept călăuză a conștiinței filosofice”. Autorul articolului supune atenției în cinci capitole mai întâi semnificația acestei scrieri a lui Blaga, după care discută în mod special spațialitatea gândirii metafizice, raportul lui Blaga cu subconștientul, capacitatea de conectare a filosofiei sale cu filosofia internațională, îndeosebi cu ontologia lui Heidegger și cu metaforologia lui Blumenberg, iar într-un capitol final se abordează perspective viitoare ale filosofiei lui Blaga.

Lucian Blaga as a Guide of the Philosophical Consciousness

Lucian Blaga is one of the most important Romanian philosophers. In addition to literary works, he also left behind a great philosophical oeuvre. Since he did not emigrate, he is not very well known abroad. However, his philosophy is of international standing and is also very topical. The German language, which he mastered perfectly, played a special role in his life. He presented his doctoral thesis at the University of Vienna in 1920. This article makes special reference to his work “On Philosophical Consciousness”. Since Blaga rightly sees the core area of philosophy in metaphysics, the article bears the title: “Lucian Blaga as a Guide of the Philosophical Consciousness.” In five chapters the author of the article first explains the meaning of this work by Blaga, he then continues with the spatiality of the metaphysical thinking, Blaga’s relationship with the unconscious, the ability of his philosophy to connect to international philosophy, especially Heidegger’s ontology and Blumenberg’s metaphorology and future perspectives of Blaga’s philosophy are discussed in a final chapter.

Keywords: metaphysics, knowledge, spatiality of metaphysical thinking, metaphorology, unconscious, style, dogma.

* Rainer Schubert, Dr. phil., Universitätsprofessor i. R., a.o. Hochschulprofessor, Philosophisch-Theologische Hochschule Heiligenkreuz; E-Mail: sekretariat@hochschule-heiligenkreuz.at.

ÖSTERREICHISCHES DEUTSCH UND RUMÄNISCHES DEUTSCH

HERMANN SCHEURINGER*

Germana austriacă și germana românească

În ceea ce privește limba germană standard, atât în lingvistică, cât și în viața de zi cu zi este acceptată opinia că ea există în variante sau *varietăți* regionale și naționale. Existența unei varietăți austriece este incontestabilă și tot mai mult se percepe și se acceptă o varietate românească a limbii germane standard. Articolul acesta tratează conceptele de bază ale dezbaterii lingvistice relevante, mai ales cuvântul *deutsch* și noțiunile centrale *plurizentrisch* și *pluriareal*, compară varietățile austriece și românești ale limbii germane standard, încadrându-le în dezbaterile lingvistice și aducând argumente pentru o mai mare recunoaștere a varietății vorbite în România.

Austrian German and Romanian German

Looking on standard German, the opinion that it exists in regional and national variants or *varieties* is accepted in linguistics as well as in everyday life. The existence of an Austrian variety stands uncontested, more and more a Romanian variety is being perceived and accepted. This article discusses the basic concepts of the specific debate of variation linguistics, the word *deutsch*, 'German', and the central notions *pluricentric* and *pluriareal*, it compares the Austrian and Romanian varieties of standard German, respectively, and it argues for a more substantial recognition of the variety spoken in Romania.

Keywords: German regional varieties, pluricentric, pluriareal, Austrian German, Romanian German.

* Dr. Hermann Scheuringer, Professor für Deutsche Sprachwissenschaft (Schwerpunkt: Variationslinguistik) an der Universität Regensburg; E-Mail: hermann.scheuringer@sprachlit.uni-regensburg.de.

LITERATUR DIGITAL ERFORSCHEN

DORIS SAVA*

Despre cercetarea digitală a literaturii

Metodele oferite de Digital Humanities (DH), abordările și instrumentele inovatoare pentru corpurile de texte disponibile online au un potențial de cercetare perceput de tot mai multe filologii. Accesul la corpuri mari de texte, metodele statistice și de modelare a datelor în cercetarea literaturii oferă noi oportunități de investigare și pentru filologia română. În era globalizării și a digitalizării, numeroase studii urmează actuala tendință de a utiliza metodele digitale în studiile literare, astfel încât articolul conturează perspective ale filologiei cu deschidere digitală bazate pe interconectarea metodelor de analiză calitativă și cantitativă.

On the Digital Research of Literature

The research potential of the methods employed by the Digital Humanities (DH) and their innovative approaches and tools for online text corpora has been increasingly recognized in different fields of philology. Thus, access to large text corpora, as well as the statistical and data modelling methods in literary research offer new exploration opportunities for Romanian philology as well. In the age of globalization and digitization, many studies follow the current trend of employing digital methods in literary studies; therefore, this article outlines perspectives of digitally-oriented philology based on the interconnection between the methods of qualitative and quantitative analysis.

Keywords: digitization, Digital Humanities, Digital Philology, digital methods in literary studies, field of investigation.

* Doz. Dr. habil. Doris Sava, Lucian-Bloga-Universität Hermannstadt/Sibiu, Fakultät für Philologie und Theaterwissenschaften; E-Mail: doris.sava@ulbsibiu.ro.